

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚੌਹੁਣੀ
ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਾਉਣ
ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਚਿੰਤਕਾਂ
ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ,
ਨਵੀਨਤਾਮ, ਕਾਤੀਕਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਦੇ
'ਪਰਮ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਸੰਕਲਨ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 1604
ਬੀਸਵੀਂ ਨੂੰ ਸੰਚੱਛਣ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
'ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਸਾਹਿਬ ਵਜੋਂ ਰੁਪਾਣਾਲ
ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਰਬ-ਦੇਸੀ, ਸਰਬ-
ਕਾਲੀ ਤੇ ਸਰਬ-ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਤ ਸਹਿਬ ਕਾਲਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਉਚਾਰਿਤੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੰਤਤਾਂ-
ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਦਿ ਰ੍ਰੀਖ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ
ਸੰਪਾਦਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
ਸਥਾਨ ਤੁਟਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦੀ
ਇਖਾਈ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ
ਸੰਪੀ। 1603 'ਚ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਰ੍ਰੀਖ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਦਾ ਕਾਰਜ 1604
ਈਸਵੀ 'ਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਰ੍ਰੀਖ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਉਪਰੰਤ ਸੰਚਲਿਤ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਅਧਿਮ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਰ੍ਰੀਖ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸੁਰੂਪ ਬਾਬਾ
ਛੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਸ਼ੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰ ਨਹਰਸਿੰਘਾਂ
ਦੀ ਘਨਯੋਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਇਕੱਠ ਨਾਲ ਸੰਚਲਿਤ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸੰਨੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ
ਅਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਛੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਵਨ
ਰ੍ਰੀਖ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਆ।

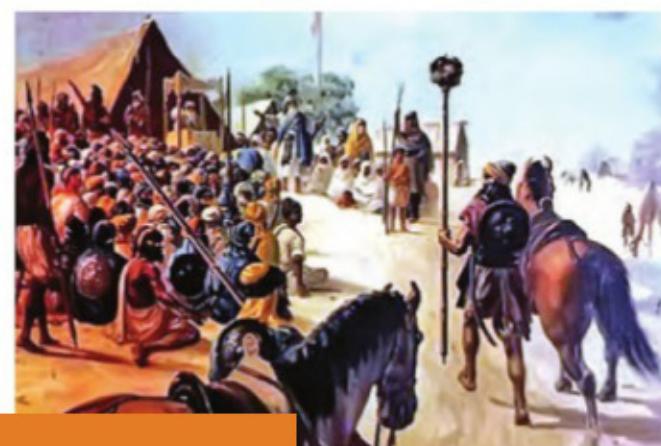
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਾਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਥਾਣਾ ਮਨੁਖਤਾ
ਲਈ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਅੰਦਰ ਆਜ਼ਾਈ
ਤੇ ਜੀਵਨ ਸੁਗਤਿ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਥਾਰਤ ਕੇਵਲ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਾਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ
ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਨਾਲ ਗੈਰ ਮਨੁਖੀ
ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਸੰਭਲਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਾਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਅੱਜ ਮਨੁਖ ਦਾ
ਕਲਿਆਣਦਾਤਾ ਥਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ
ਦਰਜ ਪਵਣ ਥਰਨ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ
ਸੰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਖ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੁਭਵ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੰਪੰਕ ਤੇ ਨੌਰੇਏ ਅਥਲਾਂ-ਅਮਲਾਂ
ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਾਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਯਮ
ਅਤੀ ਮਹਾਨ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਹ ਆਸਲੋਂ
ਮੈਲਿਕ, ਅਨੁਠਾ, ਨਿਵੇਕਲਾ ਸਿਰਮੌਰ ਤੇ ਰੁਹਨੀ
ਊੰਚਤਾ ਵਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਅੱਜ ਗਾਲੋਬਲ ਪੱਧਰ
'ਤੇ ਸੰਜਮ ਵਿਹੁਣੇ ਸੰਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰ ਹੈ,
ਮਨੁਖਤਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਤੇ ਵੰਡਾ
'ਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਕੌਮਾਂ
ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਥੋਹ-ਥਿੜਕ
ਤੇ ਨਫ਼ਰਤੀ ਬਿਚਤਾਣ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਤੇ
ਖਤਰਾ ਭਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇਖਾਜੀ
ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਸਹਿਗੇ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਸਵੱਸ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਦਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ 'ਬੇਟੀ
98148-98570

ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਾ ਨੇ ਹਰ ਭੁਲੌਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲਿਆ ਤੇ ਡਾਰ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੰਗ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਥਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖ ਜਮਾਨਦੁਰੂ ਹੀ ਸੰਪਰਸ਼ੀ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਰੱਖਵੰਡੇ ਪਤ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਘੋਰ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਤੀਆਂ। ਚਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਮਾਮਲਾ ਸੀ, ਚਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਪੱਟ-ਗਿਲੌਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਢੁਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਹੋਣੀ ਹੋਣ ਦਾ, ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੀਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮਲਾ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸੇਸ਼ੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋ-ਜਲਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਆਖਾਮਨ ਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਦਰਤੀ ਦੀ ਵਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਥਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਤੇ ਹੋਈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਕਦਰਤ ਦੇ ਕਦਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਫੁੱਟੀ ਤੇ ਅਨੁਠਾ ਤੇਰਛਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਇਹ ਥਾਣੀ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨੁਹੈ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪਾਰਨ ਕਰਨਯੋਗ ਅਦਰਸ਼ਕ

ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ

ਐਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਐਮੀ-ਮੂਜਸਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਡੀਤ ਬਣਾਈ ਤੇ ਕੀਕਿਆਂ ਦੀਆਂ
ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਥੀਆਂ ਭਰ ਲਈਆਂ ਮੁੜ ਕੇਪੜੇ
ਨਾਲ ਢੂਕ ਲੇਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇੱਥਾਂ ਲੋਗੇ ਕਿ ਕਿਸਾਨ
ਮਾਮਲਾ ਤੁਰਨ ਆਏ ਹਨ। ਘੋੜੇ ਤਾਜ਼ਾਓਂ ਦੇ ਹੋਏ
ਉਹ ਗਰੀਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੱਖੀਗਮਾ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਾਪਤੇ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਅਦਾਮ
ਕੀਤੀ, ਹੇ ਸੌਂ ਪਾਤਸਾਧ, ਨਿਮਾਣਿਆ ਦੀ ਲੜਾ
ਗੱਢਣੀ ਤੇ ਸਿਮਤ ਬਾਧਣਾਂ ਕਿ ਪਾਪੀ ਮੌਜੂਦ ਰੰਗਤ
ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡੇ ਕੇ ਸੌਪੂਰ ਵਾਪਸ ਜਾ ਸਕੀਏ।'

ताए रठन मिंथ क हुएर ह तो न आवेद
 ताए रठन मिंथ कुम्हेर हाँ :
क्रिपा करै, बैंडी सिंहगुरु!
बात बनाउ।
जाणि मासे निर करै,
 नहि रसते युधि अटकाउ।
 घेरिआ ते उत्तर के लाली थेर नाल धैनू
 दिउते ते धैनू ढक के दरमाही छिउदी कैल नेहै
 रेख के दरधर दिच का दाक्षल होई। अंदर
 दा गाल देख के मिंथ हैर 'हु आ' गाए पर
 चुप हो। मासे हेगां धैनू किहा कि 'मामला' लै
 के आए हो, विंधे रौंधीऐ?' मासे रंगाद पैठ
 नीही बर के दौसह लङ्गा कि पलंथ थाले रेख
 दिउते ते भाए धी महिताथ मिंथ दो अंध छपकट
 मिनी देई 'त चलवर्ह नाल मासे दा निर पक्षु
 ते अलंगा बर दिँदा' जिवे धूमिकर चंक ते
 भाडा उत्तर के पासे रैथ दिँदा है जा वेल
 —— दिँदा है जा वेल ——

ਰਤਨ ਮਿੰਘ ਭੈਂਗੁ ਲਿਖੇ ਹਨ :
 ਸੁਕ ਕਰ ਝਾਤ ਜਥ ਮਸੈ ਪਾਈ,
 ਬੈਲੀ ਦਿਸ ਤਥਰੀ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ
 ਵਖਤ ਵਿਚਾਰਯੋ।
 ਖੌਂਚ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਮਸੈ ਕਾ
 ਉਤਾਰ ਸਿਰ ਡਾਰਯੋ,
 ਪ੍ਰਮਜਾਰ ਤਜਮ ਬਧਨਾ ਉਤਾਰਯੋ
 ਮਸੈ ਕੇ ਦਿਸ ਸੀਸ ਉਤਾਰਯੋ,
 ਜਨ ਕਰ ਥੋਲੇ ਕੁਦਾਣਾ ਟਾਰਯੋ।
 ਰੋਂਕੇ ਰੇ ਪਿਸ ਨੈਂਕ ਕੇ ਚੋਂਕੇ ਸਿੰਘੀ ਚ

ਉਹ ਗਾਏ। ਵਾਟ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਪ੍ਰਸੀ ਤੇ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਹਰੇ ਪਾਪੀ ਦਾ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਖੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੌਕਰੇ ਗਜ਼ਾਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਾਤਾ ਜਦੋਂ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਲ ਨੂੰ ਲੋਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਮ ਚਾਹ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਹ ਏਵੇਂ ਤਿੰਦਾ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। ਹਿੰਡਰਾਤ ਜੰਡਿਆਲੁਣੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਭਾਈ ਮਹਿਰਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੀਨਾਂਕੇਰ ਜਾਂ ਜਾਂ ਖਲ੍ਹੀ ਖੁੰਬੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਤਾਂਦੀ ਸਾਹਮਣਾ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਟਾਂਕੀ ਅਤੇ ਭੁੰਟਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਲੁਗਿਆਂ ਤੱਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣਾ ਨੂੰ ਨੰਹਰਾਵ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੇ। ਗਈ ਸਾਡਾ ਨੰਹਰਾਵ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੇ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ। ਨੰਹਰਾਵ ਨੰਹਰਾਵ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਾਗਾਉਣ ਵਿਤਿ ਖਲ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਖੇ ਵਿੱਚ ਪੰਨੇ ਜਾਂ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ ਪਰ ਛੋਟਾ ਪਿੜਾ ਕਰੀਆ ਮਗਰ ਲੱਗ ਤੁਰੀਆ। ਵੇਖੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਕੇ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਸਾਹਮਣਾ ਦੀ ਢੱਕੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਿਲੱਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਸਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੁਭ
ਕਿ ਅਗਹ ਪੀਪੀ-ਦਰ-ਪੀਪੀ ਗੁਰਾਤਿ ਸੰਗੀਤ
ਸੰਲੀ ਦਾ 'ਠਾਂ' ਮਾਰਦਾ ਸ਼ਗਰ ਸੰਨ 1947 ਦੀ
ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤਕ ਵਹਿਦਾ ਹਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬ-ਵੰਡੀ
ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਰ-ਚਸਮੇ ਸੀ ਦਾਖਲ ਸਹਿਯੋਗ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਲੁਹੰ

ਗਿਣਤਾ ਰਥਥਾ ਕੋਰਠਨਕਰਾ ਦਾ ਗ ਸਾ
ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨਕਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਰੀ ਤੇ
ਨਮਾਵਰ ਸਨ ਪਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤਾ ਵਿਰ ਸਨ
ਭੁਲ ਕੁ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਜਿਥਾਂ ਵਿਚ ਨੇ-ਭਾਈ ਸਪੂਰਿਜ਼ੀ
ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰਾਹ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ
ਖ਼ਬਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਲਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜਸਕੀ, ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ-ਪਲਾ ਸਿੰਘ
(ਜਸਾ-ਪਲਾ ਸੀ) ਭਾਈ ਗੁਰਵੁਖ ਸਿੰਘ
ਸਹਿਰੁੱਖ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਪਿਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ
ਮੇਹਰਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੰਗਾ
ਭਾਈ ਮੁਨਸਾ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਸੁਤਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ

ਮੇਰੇ ਚਿਕਰ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਕ
ਤੁ ਉਹ ਮਿਥੀ ਕੀਰਤਨਕ ਰਾਗੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਕੋਲ ਰਾਬਾਈ ਪੰਧਰਾ ਵਾਲੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ
ਸੋਈ ਹੀ ਭੁਸ਼ਭੁ ਤੇ ਡੱਡਣ ਸੀ। ਕਦੀ ਅਜਿਥੇ
ਹੀ ਰਾਬਾਈਆਂ, ਰਾਗੀਆਂ, ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸਾਡੇ ਪੰਧਰਾਵਾਈ
ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਸਦਵਾਂ ਤੇ ਰੁਣਕਾਂ ਸਨ ਪਰ
ਅੱਜ ਉਹ ਸਭ ਰੁਕ ਕਿਥੇ, ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ ਤੇ
ਕਿਸ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ? ਬਾਸ, ਇਸ ਵਿਖੇ
ਤੇ ਵਿਖੇਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼
ਦੀ ਵੰਡੇ ਕਪੂਰ ਸੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰੋਂ

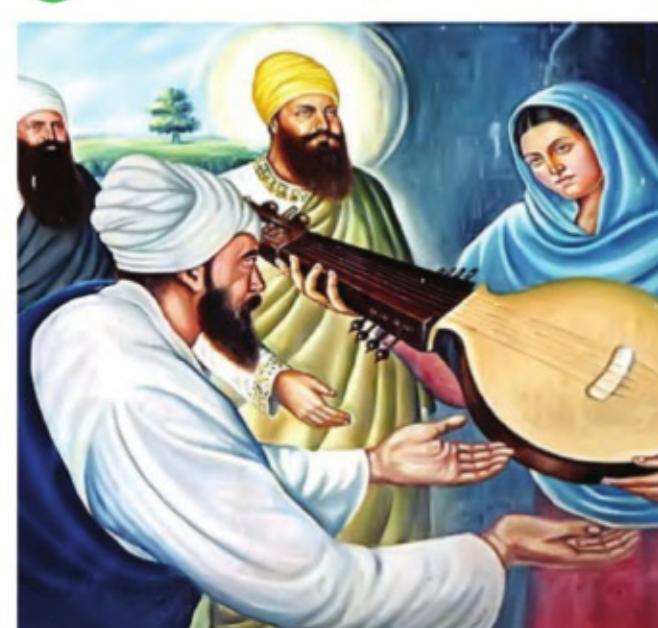
ਗਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸ੍ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ?

ਔਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਦੌਰ ਸੀ
ਥਾਥਰ ਜਿਹੇ ਜਾਥਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੰਗੀਤ ਥਾਰੇ ਉੱਗ
ਹੀ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੌ! ਪੈਂਡਾ! ਅਜੇਹੇ ਭਿਆਨ
ਵਕਤ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਮਿਤ
ਸੰਗੀਤ ਸੈਲ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਕਿਏ ਮੁਅਜ਼ਾਤ
ਕਰ ਵਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿ ਤੁਰਚ-ਤੁਰਚ ਕਰਿਆ ਲੈਂਕਾਇ
ਲਈ 'ਬਹਸ-ਸਰਸ ਆਗਿਆ'॥ ਵਾਂਗ ਵਰਦਾ

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 ਨੌਜਵਾਨ ਪਹਿਲਾਂ
 ਗਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ
 ਸੋਲੀ ਮਹਾਨ ਰਥਾਬੀ
 ਕੀਰਤਨੀਏ ਭਾਈ
 ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਝੋਲੀ
 ਵਿਚ ਧਾਈ। ਇਸ
 ਨਿਵੇਕਲੀ ਤੇ ਆਦੱਤੀ
 ਪਰੰਧਰਾ ਨੂੰ ਰਥਾਬੀ
 ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿੱਦਤ

ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ

ਵਰਤ ਥਾਤ ਕਰਨਾ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਬਖੀਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਏ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨ ਦੇ ਤੋਂ ਪਾਉਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਰਥਾਂ ਕੀਰਤਨਾਂ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਦਾਮਨ ਵਿਚ ਪਈਗਲਾ ਇਸ ਨਿਵੇਂਕਲੀ ਦਾਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਰਥਾਂ ਭਾਨੁਦਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹਿਜਾ-ਪਸ਼ਿਰਿਆ।
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭੁਤ ਸੁਆਨਾ ਤੇ ਕਲਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਲ ਪ੍ਰਚੰਚਾ

ਸੋਈ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਏ ਆਂ ਸਦਾ ਲਈ ਅਪਣਾ ਕਿਆ। ਸਾਰਿਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੱਕ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਸੌਗੀਤ ਸੋਈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਥਾਈਆਂ ਦੇ ਘਰਾਟਿਆਂ, ਖੁਗੀਆਂ, ਕਸੂਰੀਆਂ, ਲੱਹੀਆਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਆਂ ਤੇ ਸੁਲਤਨਵਿੰਡੀਆਂ ਨੇ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਬੱਤੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਅੰਦਰ ਜੀਤ (ਹੁਵਾਨ) ਹੋਵੇ। ਇਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੀਜ਼ਨ ਰਥਾਈਆਂ ਲਈ ਜਿਥੇ ਇਹ ਸੋਈ ਆਤਮਿਕ ਭੁਕਾਕ ਸੀ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਕਿੱਤਾ ਤੇ ਪਰਿਵਰਤ ਪਾਲਣ-ਪੈਸ਼ਣ ਦਾ ਵੀ ਜੀਵੀਆ ਸੀ।

